

Raadsinformatiebrief

Van	Burgemeester en Wethouder/Burgemeester	Zaak nr.	714555
Aan	Gemeenteraad	RIB nr.	2021 - 32
Portefeuillehouders	A.R.C. Scheepers en B. Heller	Datum	12 april 2021
Informatie bij	J.Volkers M.Mijnders R.Uijtjens	Tel. nr.	(035) 629 2481 (035) 629 2553 (035) 629 2949

Onderwerp

Maaibeheer, biodiversiteit en eikenprocessierups

Kernboodschap

Hilversum doet sinds 2019 met drie pilots mee aan de Nationale bijenstrategie. In het komende jaar worden deze pilots uitgebreid tot een gebied van 300.000 m². Bij het nieuwe beheer wordt gebruik gemaakt van inzichten die onderzoek naar bijvriendelijk maaibeheer door het team Beheer en Onderhoud heeft opgeleverd.

Het uitbreiden van het bijvriendelijk maaibeheer is tevens onderdeel van de bestrijding en beheersing van EPR. Naast de gangbare praktijk van het wegzuigen van EPR-nesten zal steeds meer worden ingezet op bestrijding door natuurlijke vijanden. Dit is uitgewerkt in het Beheersplan Eikenprocessierups dat door het college is vastgesteld.

Aan deze beheermaatregelen ligt de opgave ten grondslag om de biodiversiteit in Hilversum te stimuleren. Biodiversiteit is een van de belangrijke thema's in de actualisatie van het Groenbeleidsplan tot het Programma Groen. De beschreven wijzigingen in het beheer zullen voor de langere termijn integraal worden vastgelegd in het Programma Groen en Handboek beheer Hilversum Buiten.

Aanleiding

Op 14 november 2018 heeft de gemeenteraad de motie Red de Bij (M18/86) aangenomen. In deze motie wordt onder meer gepleit voor extensiever maaibeheer ten bate van de wilde bij. Deze motie is afgedaan in de wethoudersbrief van 23 september 2019. Om uitvoering te geven aan deze motie is het afgelopen jaar onderzoek verricht naar de aanpassing van het maaibeheer in Hilversum. Doel van dit onderzoek was om de biodiversiteit in het algemeen en de leefomstandigheden van de wilde bij in het bijzonder te verbeteren door aanpassingen in het maaibeheer van grasvelden en bermen in de openbare ruimte.

Op 28 april 2020 heeft het college het plan van aanpak beheersing eikenprocessierups aangenomen, met als doel te komen tot een structurele aanpak van de overlast van de eikenprocessierups.

In deze raadsinformatiebrief informeren wij u over de acties die de gemeente Hilversum gaat ondernemen om een bij- en insectvriendelijke inrichting van bermen en grasvelden te realiseren en hoe dit bijdraagt aan de beheersing van de eikenprocessierups (hierna EPR) en andere plaagsoorten in de toekomst. Tevens informeren wij u over het Beheersplan eikenprocessierups dat voorziet in de bestrijding van de EPR en de rol die het aangepaste maaibeheer daarin heeft.

Inleiding

Door klimaatverandering en de afname van biodiversiteit is de kans groot dat de gemeente Hilversum in de toekomst met nieuwe of meer plaagsoorten te maken krijgen. Een natuurlijke inrichting van bermen staat aan de basis van een creëren van een robuuster stedelijke ecosysteem. Plagen kunnen niet voorkomen worden, maar een grotere biodiversiteit speelt een belangrijke rol in het beheersbaar houden van plagen. Hilversum heeft door zijn ligging op de overgang van verschillende landschapstypen een belangrijke potentie en verantwoordelijkheid in het behouden en vergroten van de biodiversiteit.

De gemeente Hilversum heeft zowel het Bijenconvenant als de Nationale Bijenstrategie ondertekend. De afgelopen jaren hebben diverse veranderingen in het beheer en de inrichting van de openbare ruimte al geleid tot het predicaat bijvriendelijke gemeente. Toch blijft de diversiteit aan bestuivers en andere planten en dieren afnemen.

Nationale bijenstrategie

In het kader van de Nationale bijenstrategie zijn er in 2019 drie pilots gestart in Kerkelanden, Kamrad en Anna's hoeve. Deze drie locaties worden jaarlijks door een ecooloog gemonitord. De belangrijkste aanbevelingen om de wilde bij te stimuleren zijn: geschikte voedselplanten aanplanten, het aanbrengen en beschermen van nestgelegenheid en het aanpassen van beheer om kruiden te stimuleren. In de bijlage vindt u de tussentijdse monitoringsresultaten van de pilot.

Tevens heeft het team Beheer en Onderhoud onderzoek gedaan naar het aanpassen van het huidige groenbeheer naar bijvriendelijk beheer.

Huidig maaibeheer

In de gemeente Hilversum is het huidige beheer van het groen gericht op schoon, heel, veilig. Dit is vastgelegd in de visie en handboeken Hilversum Buiten, De huidige inrichting en herinrichtingsplannen zijn vooral gericht op functionaliteit en beeldkwaliteit. De gemeenteraad heeft in de motie Red de Bij gevraagd om een natuurlijker beheer met ruimte voor flora en fauna. Ook inwoners van Hilversum komen steeds vaker met een verzoek om natuurlijker te gaan beheren. Momenteel wordt nog weinig aan ecologisch beheer gedaan. In de stadsranden en het buitengebied liggen bermen en grasvelden die extensief beheerd worden. Hier wordt één maal per jaar, in september, gemaaid en wordt het maaisel afgevoerd. Het extensief beheren van grasvelden betekent niet automatisch dat de biodiversiteit toeneemt of het leefgebied van de wilde bij en andere insecten verbetert. Om dat te bereiken is meer nodig.

Leefgebied van de wilde bij

Het leefgebied van de wilde bij moet aan een aantal kenmerken voldoen:

- Ruimte voor bloeiende kruiden: meer bloeiende planten (drachtplanten) en een langere bloeiperiode door gefaseerd maaibeheer.
- Structuurvariatie en daarmee ook verschillende microklimaten (leefgebiedjes). Er zijn weinig bijensoorten die alleen in grasachtige vegetaties leven, de meerderheid van de soorten leeft in een combinatie van vegetatietypes.
- Ondergrondse en bovengrondse nestelgelegenheid (bijvoorbeeld zandige bodems, dood hout, ruigtekruiden).
- Overwinteringsplaatsen: nestelgelegenheid beschermen in de winter door gefaseerd maaibeheer.
- Nest en voedsel liggen maximaal 50 meter van elkaar verwijderd: gebieden moeten met elkaar worden verbonden. Particulier groen kan hier een belangrijke rol in spelen.

Het leefgebied van de wilde bij is ook geschikt voor andere insecten. Meer insecten betekent meer voedsel voor vogels, vleermuizen, egels etc.. Een bijvriendelijke inrichting van bermen zorgt dus dat de biodiversiteit toeneemt. Deze toename in biodiversiteit zorgt dat de plaagdruk van onder andere de eikenprocessierups in balans en daarmee beheersbaar blijft. Natuurlijke vijanden van de rups, zoals roofinsecten, leven in dezelfde omgeving als de wilde bij. Ook vijanden zoals mezen en vleermuizen liften op deze verandering mee. Meer insecten betekent meer voedsel voor deze vogels ook buiten het eikenprocessierupsseizoen.

Om de openbare ruimte geschikter te maken voor de wilde bij en andere insecten, wordt de pilot bijvriendelijk maaibeheer uitgebreid.

Uitbreiding pilot

In het reguliere onderhoud wordt op een aantal locaties het maaibeheer aangepast. Het gaat om locaties die een directe en wezenlijke bijdrage kunnen leveren aan het leefgebied van de wilde bij. Deze locaties hebben een voldoende oppervlakte en zijn verbonden met andere leefgebieden van de wilde bij. Plantsoenen met intensief beheerde plantvakken vallen buiten de uitbreiding van de pilot. Op de kaart in de bijlage staan de gebieden aangegeven. Vanaf 2021 wordt 300.000 m² bestaand areaal met extensief

beheerd gras op een andere wijze gemaaid (natuurlijker) en wordt nog eens 121.100 m² gazons en bermen aangepast naar natuurlijker beheer.

Beheersplan Eikenprocessierups

Een natuurlijke inrichting en beheer van Hilversum bevordert de biodiversiteit en daarmee de natuurlijke beheersing van plagen. De EPR is een structureel terugkerend probleem. De EPR komt sinds 1991 voor in Nederland en verspreidt zich verder noordwaarts. De rups lift daarbij mee op verschuivende klimaatzones naar het noorden, die veroorzaakt worden door opwarmende temperaturen. Sinds 2019 is de EPR in Nederland explosief gestegen. Deze toename is ook te zien in Hilversum. Tot 2018 was het aantal geïnfecteerde eiken beperkt en goed beheersbaar. Na de explosieve toename in 2019 is het noodzakelijk om de EPR structureel en duurzaam aan te pakken.

We stimuleren natuurlijke vijanden met een mix van maatregelen die de leefomgeving voor deze soorten verbeterd. De natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups profiteren van een bijvriendelijke inrichting. Het aangepast maaibeheer om bij- en insectvriendelijke groen te laten ontstaan vormt daarom de basis voor het stimuleren van natuurlijke vijanden. Zo worden mezenkasten opgehangen op een aantal plekken waar de pilot wordt uitgebreid, omdat op deze plekken ook andere insecten zijn die mezen kunnen eten. Daarnaast wordt onderzocht wat de mogelijkheden zijn om roofinsecten, die met de nesten worden weggezogen, weer terug te brengen in het ecosysteem.

Naast het stimuleren van natuurlijke vijanden blijft het wegzuigen van nesten noodzakelijk om overlast te voorkomen. In 2021 zullen, net als in 2020, risicobomen op de in kaart gebrachte prioriteitsplekken vroegtijdig geïnspecteerd worden (zie bijlage beheersplan eikenprocessierups 2021 en beheerskaart eikenprocessierups 2021).

Biodiversiteit in het Programma Groen

Dit jaar wordt gestart met de actualisatie van het Groenbeleidsplan Hilversum 2030. Onderwerpen zoals biodiversiteit, natuurinclusief bouwen, klimaatadaptatie (o.m. hittestress en droogte) en beheersing van plagen completeren het Groenbeleidsplan tot het Programma Groen. Aanpassingen in het maaibeheer speelt bij veel van deze onderwerpen een belangrijke rol.

In het Programma Groen zullen maatregelen voor de lange termijn worden vastgelegd. Er wordt een ecologische kansenkaart opgesteld als onderdeel van beleidsontwikkeling voor natuurinclusief bouwen en het Programma Groen. Bij herinrichtingen en investeringsprogramma's voor de openbare ruimte in kansrijke gebieden worden randvoorwaarden voor het vergroten van biodiversiteit toegevoegd. Denk daarbij aan plantlijsten en specifieke eisen aan de inrichting en aanleg.

Ook bij groenadoptie door inwoners zal bijvriendelijke beplanting en biodiversiteit een onderdeel worden. Boomspiegels en geveltuinjes kunnen daarmee een verbindende schakel worden tussen verschillende openbare groengebieden. In het programma Groen zal de rol van tuinen in het versterken van de biodiversiteit en daarmee natuurlijke vijanden op basis van de ecologische kansenkaart verder uitgewerkt worden.

Variatie in bomenbestand

Naast soortenrijke bermen draagt voldoende variatie in het bomenbestand bij aan het beheersbaar houden van insectenplagen. In het Programma Groen wordt de boomvisie geactualiseerd en zullen kaders opgesteld worden voor het diversifiëren van bomenbestand. Het is zeker niet wenselijk dat inheemse eiken geheel verdwijnen, omdat ze heel waardevol zijn voor de biodiversiteit. Na de wilg, is de eik de boomsoort met de hoogste biodiversiteit van insecten, waaronder vele soorten nachtvlinders. Het aanbrengen van variatie in het bomenbestand is een langdurig proces en maatwerk. Totdat het Programma Groen is vastgesteld, zullen we bij uitval van eiken kritisch kijken of en hoe deze bomen vervangen worden. We adviseren actief bij boomaanplant bij ontwikkellocaties.

Optimaliseren maaibeheer

De komende jaren wordt het maaibeheer verder geoptimaliseerd. Dit gebeurt door het monitoren van de pilotgebieden. Bij de grasvelden en bermen waar in de pilot met het maaibeheer niet gewenste diversiteit ontstaat, wordt proefondervindelijk gekeken of met bijzaaien het gewenste resultaat wordt bereikt. In het Programma Groen worden de bijvriendelijke beheergebieden uitgewerkt en uitgebreid. Dit gebeurt door ecologische, cultuurhistorische en gebruiksaspecten integraal af te wegen.

Omdat ook andere vegetatietypes van belang zijn voor de leefomgeving van de wilde bij zal ook de inrichting en het beheer van o.m. bos, bosplantsoen, heesters, boomspiegels en vaste planten worden aangepast en worden opgenomen in het Programma Groen.

Financiën

De aanpassingen van het maaibeheer kunnen naar verwachting binnen de huidige financiële middelen worden bekostigd. Het aankomende jaar worden de organisatorische- en financiële effecten van de nieuwe werkwijze van het maaien meer zichtbaar en verder geëvalueerd.

Voor de bestrijding van de EPR wordt gebruik gemaakt voor het budget voor plaagbeheersing. In de begroting van 2021 is daarvoor €60.000,- beschikbaar. Dit bedrag is gebaseerd op de uitgaven van 2019. Op basis van de toename van de EPR in 2020 schatten we in dat we in 2021 €20.000,- meer nodig hebben voor de bestrijding van EPR. Dit budget wordt gebruikt voor het financieren van inspectie, bestrijding van nesten, plaatsen van mezenkasten en monitoren gebruik van de kasten. De verwachting is dat deze extra kosten kunnen worden gedekt uit de verminderde uitgaven voor maaierwerkzaamheden. Er is echter nog niet bekend hoeveel dit exact op zal leveren.

Communicatie

Het aanpassen van het beheer gaat een ander beeld geven in bermen en boomspiegels. Bewoners kunnen dit ervaren als rommelig, of soms zelfs als last. Daarin is het belangrijk dat de gemeente Hilversum actief communiceert over waar en waarom het maaibeheer aangepast wordt. De communicatie richt zich op het belang van biodiversiteit en hoe het insectvriendelijk maaibeheer daar aan bijdraagt. De uitstraling van en ervaring van bewoners met de bestaande drie pilots zijn daarbij het startpunt.

De informatiecampagne zal starten met een video-interview met de wethouders Heller en Scheepers. Daarnaast zal er via Raadhuis aan Huis, de gemeentewebsite en met informatieborden op een aantal strategische plekken informatie worden verstrekt over het bij- en insectvriendelijke bermen en plaagbeheersing. Op basis van een communicatiekalender zal een aantal keren door het jaar heen aandacht worden gegeven aan het biodiversiteit, maaibeheer en EPR.

Voor wat betreft de bestrijding van de EPR zal net als afgelopen jaar op de gemeentewebsite informatie worden gegeven over de EPR en wordt er een meldingsformulier EPR geplaatst, zodat inwoners EPR nesten kunnen melden.

Betrekken inwoners

Met de informatiecampagne willen we niet alleen informeren, maar ook de betrokkenheid van inwoners bij het openbaar groen en biodiversiteit vergroten. Dat kan door het vergroenen van tuinen, adoptie van geveltuintjes en boomspiegels.

Voor de EPR wordt dit jaar onderzocht wat de mogelijkheden zijn om een slim melden website in te richten waarbij inwoners de status van bestrijding en beheersing van de EPR kunnen raadplegen en meldingen maken.

Burgemeester en wethouders van Hilversum,
de gemeentesecretaris,

de burgemeester,

D. Emmer

P.I. Broertjes

Bijlage(n):

1. Kaarten ecologisch maaibeheer 2021 samengevoegd
2. Communicatieplan Maaibeheer
3. 2020-116 Monitoring en beheer vegetaties voor bijen Hilversum 2020
4. Beheersplan eikenprocessierups 2021
5. Beheerskaart Eikenprocessierups 2021

Deze raadsinformatiebrief is digitaal beschikbaar op [internet](#) onder “Vergaderstukken”, B&W-vergadering van 6 april 2021.